

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۰۴/۱۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

رویکردهای نوین در آموزش و پرورش: یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل

حسین فاضلی مطلق^۱، عقیفه امیریان جم^۲

۱_ دانش آموخته کارشناسی رشته زبان و ادبیات عرب دانشگاه دولتی شهر لرستان

۲_ دانش آموخته کارشناسی رشته زبان و ادبیات عرب دانشگاه دولتی شهر لرستان

چکیده

رویکردهای نوین در آموزش و پرورش امروزی بر پایه یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل تأکید دارد. این رویکردها با تأکید بر فعالیت‌های گروهی، تعامل دانش‌آموزان و استفاده از فناوری‌های نوین، به منظور ایجاد تجربه‌های یادگیری جذاب و موثر، بهبود کیفیت آموزش و پرورش می‌پردازند. این چکیده بررسی می‌کند که چگونه رویکردهای یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل، با ایجاد فعالیت‌های کاربردی، تعاملی و مبتنی بر مسائل واقعی، می‌توانند به بهبود فرآیند یادگیری و توسعه مهارت‌های فردی دانش‌آموزان کمک کنند. همچنین، نقش فناوری‌های نوین در تسهیل و تقویت این رویکردها نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. این چکیده به دنبال ارائه راهکارها و پیشنهادهایی برای پیاده‌سازی این رویکردها در سیستم آموزش و پرورش است به منظور بهبود کیفیت و کارآمدی فرآیند یادگیری دانش‌آموزان در دنیای امروز و فردا می‌باشد. که فرضیه اول مبنی بر اینکه یادگیری مشارکتی تأثیری بر پیشرفت تحصیلی ندارد، رد شده و فرضیه دوم مبنی بر اینکه یادگیری مشارکتی و گروهی میتواند باعث پیشرفت دانش‌آموزان در پیشرفت تحصیلی شود تایید میشود. در این مقاله شما را با اهمیت پیشرفت تحصیلی و تدریس مشارکتی و روش‌های تدریس یادگیری گروهی و مشارکتی آشنا خواهیم کرد.

کلمات کلیدی: آموزش و پرورش، یادگیری، یادگیری مشارکتی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

مقدمه

در دنیای پویا و پیچیده امروز، آموزش و پرورش به یکی از مهم‌ترین عوامل توسعه و پیشرفت جوامع تبدیل شده است. با پیشرفت فناوری و تغییرات عمیق در جوامع، نیاز به رویکردهای نوین در آموزش و پرورش برای بهبود کیفیت و کارآمدی فرآیند یادگیری افراد بیشتر اهمیت یافته است. یکی از این رویکردها که در حال حاضر تأثیرگذاری بسزایی دارد، رویکرد یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل است. این رویکرد تأکید دارد که یادگیری باید از طریق فعالیت‌های گروهی، تعامل با محیط‌های یادگیری مختلف و استفاده از فناوری‌های نوین صورت گیرد. از طریق ایجاد فرصت‌های مشارکت و تعامل بین دانش‌آموزان، این رویکرد به ارتقاء توانایی‌های ارتباطی، تفکر انتقادی، حل مسائل و همکاری گروهی دانش‌آموزان کمک می‌کند. در این مقاله، قصد داریم به بررسی عمیق‌تر رویکردهای نوین در آموزش و پرورش، به خصوص یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل بپردازیم. با بررسی اهمیت، اصول و روش‌های این رویکرد، به دنبال ارائه راهکارها و پیشنهادهایی برای اجرای موثرتر این رویکرد در سیستم‌های آموزشی مختلف هستیم. امیدواریم که این مقاله بتواند به بهبود کیفیت و کارآمدی فرآیند یادگیری و توسعه مهارت‌های افراد در جوامع مدرن کمک کند. مفهوم یادگیری را می‌توان به صورت‌های مختلف تعریف کرد کسب دانش و اطلاعات عادت‌های مختلف مهارت‌های متنوع و راه‌های گوناگون حل کردن مسائل و همچنین می‌توان یادگیری را به عنوان فراگیری رفتارها و اعمال مفید و پسندیده تعریف کرد. معروف‌ترین تعریف یادگیری و قرار زیر است: یادگیری به فرآیند ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار یا توان رفتاری که حاصل تجربه است گفته می‌شود. (سیف، ۱۳۸۰: ص ۳۰). هرگنهان و آلسون گفته اند: «یادگیری یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها در روانشناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف کردن است» (سیف، ۱۳۸۰: ص ۳۰). مردم عادی و بسیاری از معلمان یادگیری را عبارت از کسب اطلاعات یا معلومات و مهارت‌ها می‌دانند (شعبانی، ۱۳۷۱). نظریه پردازان یادگیری معتقداند، یادگیری چیزی است که در نتیجه تجارب معین صورت می‌پذیرد و بیش از ایجاد تغییر در رفتار رخ می‌دهد (السون و هرگنهان، ۱۳۸۸). بخش زیادی از فرآیند یادگیری در این روش با مشارکت و همراهی دانش‌آموزان انجام می‌شود؛ روش یادگیری مشارکتی دانش‌آموزان از این جهت مهم است که قدرت حل مسئله را به دانش‌آموزان می‌دهد و کمک می‌کند تا نحوه‌ی انجام کار گروهی و همکاری را فرا بگیرند، برخلاف شیوه‌ی آموزش سنتی که معلم به شکل یک‌طرفه کلاس را اداره می‌کرد، در یادگیری مشارکتی این دانش‌آموزان هستند که فرآیند آموزش را پیش می‌برد و معلم در حقیقت نقش یک همراه و راهنما را برای بچه‌ها ایفا می‌کند. در روش یادگیری مشارکتی بچه‌ها به گروه‌های چند نفره تقسیم می‌شوند و برای رسیدن به یک هدف مشترک تلاش می‌کنند، این نوع از آموزش به دانش‌آموزان یاد می‌دهد که برای رسیدن به موفقیت باید باهم تلاش کنند و با تکروی یا توجه نکردن به کار تیمی، موفقیتی هم وجود نخواهد داشت؛ این موضوع نه تنها مهارت کار گروهی و همدلی را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند، بلکه آن‌ها را برای زندگی بهتر در اجتماع نیز آماده می‌کند. بررسی میزان اثرگذاری یادگیری مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از حوزه‌های ویژه تحقیق در زمینه تدریس و یادگیری است که کمتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. این مقاله در صدد است، میزان تأثیر روش یادگیری مشارکتی را در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مورد بررسی قرار دهد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

پیشینه پژوهش

نمکی و کرامتی (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان چالش های اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس (اجرا، چالش ها، راهکارها) به این نتیجه رسیده اند که با توجه به ضرورت استفاده از روش یادگیری به صورت مشارکتی جهت بهبود کیفیت آموزشی و فراگیری بهتر و عمیق تر مطالب درسی بسیار حائز اهمیت است که از روش ذکر شده استفاده شده و هم فراگیران و هم معلمان خود را برای به کارگیری چنین روشی آماده سازند. صفر علی زاده و ادیب (۱۳۹۴) در مقاله ای با عنوان تاثیر یادگیری مشارکتی در تعامل با سبک های یادگیری (وابسته به زمینه و ناپسته به زمینه) بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش آموزان دختر پایه اول دبیرستان به این نتیجه رسیده اند که روش مشارکتی با در نظر گرفتن سبک یادگیری بر نمرات پیشرفت تحصیلی درس ریاضی، تاثیر مثبت داشته است همچنین در شرایطی که سبک یادگیری آزمودنی ها وابسته به زمینه باشد، روش مشارکتی نسبت به روش سنتی، تاثیر بیشتر بر میزان پیشرفت تحصیلی آزمودنی ها دارد. کاییدی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان آثار تدریس به روش یادگیری گروهی و مشارکتی بر رشد تحصیلی و انگیزه دانش آموزان در درس عربی به این نتیجه رسیده اند که در عصر حاضر یادگیری با روش ها و رویکرد های متفاوتی صورت می گیرد و یا بهتر بگوییم تدریس با روش های مختلفی صورت می گیرد یک معلم با توجه به اقتضای شرایط و امکانات از روش سخن رانی استفاده میکند و دیگری از روش های مختلف دیگری که هر کدام در ای خود جای بحث و گفتگو دارد اما بحث امروز ما مربوط به روش مشارکتی است. سلاق و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله ای با عنوان بررسی آثار روانشناختی روش تدریس یادگیری به صورت گروهی و مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس عربی به این نتیجه رسیده اند که معلم نقش مهمی در آموزش و یادگیری صحیح دانش آموزان دارد و با به کار گیری روش های مختلف می تواند فعالیت و رشد دانش آموزان را به چالش بکشد. در این مقاله شما را با اهمیت و روش های تدریس درس عربی و روش های تدریس یادگیری گروهی و مشارکتی آشنا خواهیم کرد. سلمانوند زاده و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس به این نتیجه رسیده اند که روش یادگیری مشارکتی دانش آموزان از این جهت مهم است که قدرت حل مسئله را به دانش آموزان می دهد و کمک می کند تا نحوه انجام کار گروهی و همکاری را فرا بگیرند، برخلاف شیوه ی آموزش سنتی که معلم به شکل یک طرفه کلاس را اداره می کرد، در یادگیری مشارکتی این دانش آموزان هستند که فرایند آموزش را پیش می برد و معلم در حقیقت نقش یک همراه و راهنما را برای بچه ها ایفا می کند. در روش یادگیری مشارکتی بچه ها به گروه های چند نفره تقسیم می شوند و برای رسیدن به یک هدف مشترک تلاش می کنند، این نوع از آموزش به دانش آموزان یاد می دهد که برای رسیدن به موفقیت باید باهم تلاش کنند و با تک روی یا توجه نکردن به کار تیمی، موفقیتی هم وجود نخواهد داشت؛ این موضوع نه تنها مهارت کار گروهی و همدلی را در دانش آموزان تقویت می کند، بلکه آن ها را برای زندگی بهتر در اجتماع نیز آماده می کند. جهانشاهی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که رویکرد یادگیری مشارکتی نیز به دلیل اینکه یادگیرنده در کار و مشارکت با دیگران و یا در تعامل بین یاددهنده و خود و یا دیگر یادگیرندگان به یادگیری میپردازد و در فرایند مشارکت فعال است، یادگیری فعال محسوب میشود. از جمله رویکردهای یادگیری فعال که امروزه بسیار مورد توجه اندیشمندان عرصه تعلیم و تربیت میباشد، یادگیری مشارکتی است. رویکرد یادگیری مشارکتی امروزه از نظر گاههای متعدد مطالعه و بررسی شده است. بعضی از عناصر و ویژگیهای یادگیری مشارکتی عبارتاند از: تعامل رودر رو و چهره به چهره یادگیرندگان در مباحثات و تجربیات یادگیری، یادگیری مهارتهای اجتماعی از طریق کار گروهی، بررسی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

عملکرد گروه و پردازش گروهی، وجود پادشاهای گروهی، تقویت حس مسئولیت فردی در یادگیرندگان و ایجاد فرصتهای برابر برای موفقیت. صادقی وفا و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس به این نتیجه رسیده اند که دانش آموزان به لحاظ تحصیلی و اجتماعی، وقتی فرصتهایی برای تعامل با یکدیگر بدست می آورند و زمانی که به صورت مشترک روی اهداف کار می کنند، موفقیت های بیشتری کسب میکنند از طریق تعامل، دانش آموزان یاد می گیرند که با یکدیگر موضوعات را مورد بررسی قرار دهند، در ایده ها و اندیشه های یکدیگر سهیم شوند، تفاوت های خود را بهتر بشناسند و فهم جدیدی را بنا نهند. به علاوه آنها یاد میگیرند تا از زبان برای توضیح دادن تجربیات و واقعیات های جدیدی، که به آنها کمک میکند تا با روش های جدید تفکر و احساس آشنا شوند، استفاده کنند. امینی (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش آموزان به این نتیجه رسیده است که یادگیری مشارکتی مستلزم همکاری گروه فراگیران با یکدیگر است. این روش از چند جهت برای یادگیرنده مفید است. نیرو و حمایت مثبتی برای یادگرفتن مهارت ها و مطالب درسی میان افراد ایجاد می کند، مهارت های لازم برای کار در گروه های کوچک و همچنین مهارت های میان فردی را پرورش می دهد، مسئولیت پذیری و پاسخگویی فردی را تشویق می کند و بستر لازم برای یادگیری و تمرین مهارت های اجتماعی را فراهم می کند. توانایی انجام فعالیت مشارکتی، مهارتی بسیار مهم است که معمولاً در فرآیند آموزش رسمی نادیده گرفته می شود. موسوی زاده موسوی و وحدتی نیا (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی روش تدریس مشارکتی و نکات مثبت آن بر یادگیری و خلاقیت دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که ترغیب و تمرین دانش آموزان به انجام کار مشارکتی باعث پیشرفت تحصیلی، افزایش اعتماد به خود، کاهش اضطراب، کنترل هیجانات و ایجاد روحیه همکاری در دانش آموزان میشود. منصوری فرد و رزمی (۱۴۰۲) در مقاله ای با عنوان بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در نظم و یادگیری دانش آموزان به این نتیجه رسیده اند که با کار مشارکتی دانش آموزان اتفاق نظر خود را از اهداف گروه افزایش میدهند و نیاز به کمک و حمایت از یادگیری یکدیگر را درک میکنند و این موضوع آنها را برمیآنگیزد تا بازخوردها و اطلاعات مطلوب را برای یکدیگر فراهم آورند و تلاش مینمایند تا از طریق آن یادگیری خود و دیگران را به حداکثر برسانند. یادگیری مشارکتی مجموعه ای از روشهای آموزشی است که دانش آموزان را برای کار در گروه های کوچک با تواناییهای مختلف آماده میکند، به آنها کمک میکند تا یادگیری یکدیگر را تسهیل نمایند به اهمیت کار کردن با یکدیگر پی ببرند و از این طریق یادگیری خود و دیگران را افزایش دهند. در این شیوه، برخلاف شیوه های سنتی یادگیری، همچون روش حفظ و تکرار، فرایند یاددهی و یادگیری بر محور دانش آموز بوده و معلم ضمن حفظ نقش مدیریتی خود در کلاس، در ایجاد و سازماندهی فعالیتهای و تجارب یادگیری برای فراگیران نقش اساسی بازی میکند. معلم موضوعات درسی مشخص شده را برای بحث و حل مسائل به گروه ها ارائه کرده و خود به طور مداوم، بر فعالیتهای اعضای گروه نظارت میکند و این دانش آموزان هستند که با بیان نظرات و عقاید خود پیرامون مسائل طرح شده در گروه، ضمن برقراری رابطه درونی و چهره به چهره باهم تیمیهای خود، در نهایت، به انجام دادن تکالیف مشترک بین همه اعضای گروه پرداخته و، در این میان، برای کسب امتیاز و نمرات قابلقبول، باهم تشریک مساعی میکنند. طرفداران رویکرد یادگیری مشارکتی اشاره میکنند که از طریق کار مشارکتی، دانش آموزان نقش فعالی را در فرایند یادگیری بر عهده میگیرند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

فرضیه ها

فرضیه اول:

یادگیری مشارکتی تاثیری بر پیشرفت تحصیلی ندارد.

فرضیه دوم:

یادگیری مشارکتی و گروهی میتواند باعث پیشرفت دانش آموزان در پیشرفت تحصیلی شود.

یافته ها

اهمیت یادگیری مشارکتی

اهمیت یادگیری مشارکتی فراتر از بهبود آموزش، افزایش پیشرفت دانش آموزان و مولدتر کردن کار معلمان است، اگر چه این فعالیتها نیز در جای خود بسیار ارزشمند هستند. همکاری برای انسانها همانند نفس کشیدن دارای اهمیت می باشد. توانایی مشارکت با دیگران، سنگ بنای خانواده های پایدار، موفقیت شغلی، عضویت موفق در گروهها، ارزشها و عقاید مهم، دوستی ها و انجام وظیفه کردن در برابر جامعه است. اگر دانش آموزی نتواند دانش و مهارتهای خود را در تعامل با دیگران به کار برد، دانش و مهارتش برای او هیچ فایدهای نخواهند داشت. اگر یک مهندس، منشی، حسابدار معلم یا مکانیک از مهارتهای مشارکتی الزم برای کاربرد دانش و مهارتهای فنی خود در ارتباط با همکاران، خانواده و جامعه و دوستان نتواند بهره مند شوند، تربیت چنین فردی بیهوده خواهد بود. منطقی ترین روش برای تأکید بر کاربرد مهارتهای مشارکتی در موقعیتهای کاری، سازمان دهی بخش اساسی موقعیتهای یادگیری تحصیلی به طور مشارکتی است. در این صورت دانش آموزان با بهره گیری از کار مشارکتی با همکالسان خود خواهند توانست مهارتها و دانش فنی الزم را در موقعیتهای عملی آتی بیاموزند. هیچ چیز برای یک فرد مهم تر از آموختن به کارگیری دانش خود در تعاملات مشارکتی با دیگران نیست (جانسون و جانسون، ۱۹۸۰). آموزش علوم، شیوه کسب اطلاعات و به روز کردن و پردازش آن ها است. به عبارت دیگر عالوه بر این که اطلاعات، فعالیتهای علمی، ارزشها و فرهنگ اجتماعی را شامل است، راه به دست آوردن اطلاعات، ارزشها و فرهنگ اجتماعی را از طریق انواع فعالیتهای علمی توسط فرد یا با کمک دیگران و با استفاده از یافته های دیگران و سپس آزمایش مجدد برای دستیابی به آن یافته ها شامل می شود. لذا، آموزش علوم عالوه بر علم راه به دست آوردن علم را نیز شامل می شود (هارلن، ۱، ۱۳۸۸). چون وظیفه اصلی و اساسی معلم در تدریس راهنمایی دانش آموزان برای یادگیری است. لذا او باید با استفاده از شیوههای گوناگون در موقعیتهای مختلف، دانش آموزان را فعالانه با مطالب مورد مطالعه و موقعیتهای یادگیری درگیر نماید. مشارکت دانش آموزان در فرایند یادگیری آنقدر مهم است که بعضی از متخصصین تعلیم و تربیت میزان مشارکت دانش آموزان در فعالیتهای یادگیری را به عنوان مالکی برای ارزیابی معلمان مطرح نمودهاند. پیشرفت تحصیلی یکی از عواملی است که از یادگیری تأثیر می پذیرد. مطالعه عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی مسأله پیچیده ای است، چرا که آن یک عنصر چند بعدی است و به گونهای بسیار ظریف به رشد جسمی، اجتماعی، شناختی و عاطفی دانش آموزان مربوط است. بسیاری از پژوهشگران روی تأثیر تواناییهای ذهنی و شناختی بر پیشرفت تحصیلی تأکید میکردند اما به مرور زمان مشخص شد که، هر چند تواناییهای ذهنی و شناختی تا اندازه ای با پیشرفت تحصیلی رابطه دارند و تا حدود زیادی پیشرفت تحصیلی را پیشبینی میکنند، اما تنها کلید پیش بینی موفقیت تحصیلی نیستند. بدیهی

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

است با توجه به تغییرات سریعی که در علوم رخ می دهد، دانش آموزان ما نیازمند روشهایی هستند که از طریق آنها به مهارت‌های یادگیری دست یابند تا خود بتوانند علوم را بهتر و سریع تر و همگام با پیشرفت‌ها بیاموزند. (شعبانی، ۱۳۸۴).

مفهوم یادگیری مشارکتی

روش مشارکتی سابقه ای طولانی دارد، اما توسعه برنامه های آموزشی و پژوهش مداری ۲، که روش مشارکتی را برنامه ریزی و مورد آزمون قرار داده است، تقریباً از اوایل سال ۱۹۷۰ آغاز شده است. این رویکرد حاصل اندیشه نظریه پردازان و محققانی است که می خواستند به نحوه یادگیری کودکان از تجربه پی ببرند. آنها با این اندیشه که دانش آموزان باید منفعل و تحت تسلط معلم باشند، شدیداً مخالف بودند. این دسته از صاحب‌نظران معتقدند که تجربه بیشترین نقش را در فرآیند یادگیری دارد، به شرطی که همراه با تجزیه و تحلیل منظم و منطقی باشد (شعبانی، ۱۳۸۵). روش مشارکتی نوعی از فعالیتهای آموزشی است که ویژگی های خاص خود را دارد. دو عامل تأثیر گذار در تمام روش های مشارکتی وجود دارند که عبارتند از ساخت مشوق مشارکتی ۳ و ساخت وظیفه مشارکتی ۴. منظور از ساخت مشوق مشارکتی این است که دانش آموزانی که به صورت مشارکتی فعالیت می کنند در دریافت پاداش به هم وابسته اند. یعنی همه آنها در موفقیت‌های کسب شده شریک هستند. ساخت وظیفه مشارکتی موقعیتهایی هستند که در آن به دانش آموزان اجازه داده شده است که با هم بر روی بعضی از وظایف کار کنند، و کوششهای خود را به منظور دستیابی به اهداف آموزشی هماهنگ و همسان سازند (شعبانی، ۱۳۸۵). یکی از اصول عمده فلسفه ساخت گرایان در تعلیم و تربیت، اهمیت دادن به محیط فعال یادگیری است. برای استفاده از یادگیری فعال بایستی کلاس درس را در گروه های کوچکی از دانش آموزان که بتوانند به صورتی هماهنگ با یکدیگر کار کنند، راهبردهای یادگیری خود را غنی سازند و شرایطی را بوجود آورند که مشارکت در اطلاعات و عمل امکان وقوع داشته باشد سازماندهی نمود

مشخصه های یادگیری مشارکتی

تمایز بین یادگیری مشارکتی با سایر فعالیتهایی که جنبه کار گروهی دارند تنها از طریق تعریف مشخصه های یادگیری مشارکتی امکان پذیر است. در این زمینه نظریه پردازان مختلف هر یک مشخصه هایی برای یادگیری مشارکتی ذکر کرده اند. - همبستگی مثبت فعالیتهای گروهی زمانی شکل همیاری به خود می گیرد که اعضای گروه همه باور کنند که موفقیت هریک، در گروه موفقیت فرد فرد اعضای گروه است. بنابر این برای تحقق هدفهای گروه، این همبستگی از راههای گوناگونی مانند: تقسیم کار، توزیع منابع آموزشی و تعیین نقش افراد در گروه امکان پذیر است. - مسئولیت فردی مسئولیت فردی به این معنی است که هریک از افراد، خود را موظف بداند در مورد تکالیف تعیین شده برای گروه، به خوبی مطالعه کند و آنها را انجام دهد تا یاد بگیرد. زیرا او مسئولیت آموزش سایر اعضای گروه را نیز بعهده دارد. بنابر این، تمام اعضای گروه تالش می کنند که تکالیف تعیین شده را هرچه بهتر انجام بدهند تا نسبت به مسئولیت آموزشی خود کوتاهی نکرده باشند. - تعامل چهره به چهره (کنش متقابل) در یادگیری به روش همیاری گروهی، پشتیبانی، تشویق و کمک همه افراد گروه به یکدیگر اهمیت زیادی دارد. این باور و اعتماد، عامل محرک فعالیتهای گروهی و مشوق تالشهای فردی در گروه است. از این رو، اعضای گروه را باید به مشارکت در بحث ها و تبادل نظر ها با یکدیگر تشویق کرد. - مهارتهای اجتماعی بخش مهم همیاری در یادگیری، آموزش مهارتهایی است که برای مشارکت مؤثر افراد در فعالیت های گروهی الزم است. معلم باید مهارتهای درون گروهی و مهارتهای اجتماعی از

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

قبیل ارتباط اعضا با یکدیگر را مشخص کند. برخی از این مهارت ها عبارت است از : پیگیری وظایف و پا به پای گروه حرکت کردن ، فهمیدن پاسخ های گروه و موافقت آگاهانه افراد با آنها ، احترام گذاشتن به نظریه های اعضای گروه ، گوش دادن به فردی که در حال سخن گفتن در گروه است ، آرام و مالیم حرف زدن در گروه ، نقد و بررسی نظریه های ارائه شده به جای انتقاد از افراد و معلمان باید این مهارت ها و نظایر آن را، که برای پرورش رفتارهای اجتماعی دانش آموزان ضروری است، به آنان آموزش دهند. - پردازش گروهی در پایان هر فعالیت گروهی به دانش آموزان فرصت داده شود نحوه همکاری و همیاری گروه خود را بررسی و تحلیل کنند و پس از ارزشیابی، طرحهایی نیز برای بهبود کار گروهی ارائه دهند) احدیان، آقازاده، ۱۳۸۸.

پیش نیازهای یادگیری مشارکتی در کلاس درس

برای اینکه فرایند یادگیری مشارکتی به خوبی انجام شود، معلم یا مسئول کلاس باید چندین مهارت را در خود پرورش دهد، هدف گذاری صحیح و اصولی و مهارت رهبری از جمله ای این موارد هستند؛ برای اینکه دانش آموزان بتوانند بهترین نتیجه را از کار گروهی خود بگیرند، باید اهداف شان را به گونه ای انتخاب کنند که همه ی اعضای گروه بتوانند به آن هدف دست پیدا کنند، اهداف واقع گرایانه نه خیلی سخت و دور از دسترس هستند و نه به سادگی به دست می آیند، بلکه اهدافی هستند که با تلاشی معقول دانش آموزان می توانند به آن برسند.

در صورتی که علاقه مند هستید در کلاس های آنلاین خود امکان یادگیری مشارکتی را داشته باشید، باید از یک نرم افزار مدارس تخصصی استفاده کنید که امکان برگزاری کلاس های آنلاین تعاملی را به شما بدهد، مثلاً دانش آموزان بتوانند با یکدیگر گفتگو کنند فایل به اشتراک بگذارند و به سادگی در کلاس، درس ارائه دهند؛ فرقی نمی کند در فرایند یادگیری مشارکتی خودتان به عنوان معلم، برای دانش آموزان هدف گذاری می کنید یا این مسئولیت را به بچه ها می سپارید، در هر صورت باید مطمئن شوید که همه ی بچه های گروه می توانند به هدف تعیین شده برسند؛ اگر می خواهید بدانید مدرسه مشارکتی چیست تا انتهای این مقاله را با دقت بخوانید. مهارت دیگری که برای اجرای فرایند یادگیری مشارکتی در کلاس درس به آن احتیاج دارید، مهارت رهبری است، اینکه بتوانید اهدافی را برای دانش آموزان مشخص کنید، موعد انجام کارها را به آن ها بگویید و نتیجه را از آن ها بخواهید، مستلزم داشتن مهارت رهبری است که یک مهارت اکتسابی به حساب می آید؛ اما همیشه نباید این فرایندها را خودتان برای دانش آموزان انجام دهید، بلکه به مرور زمان باید آن را در دانش آموزان تقویت کنید و کاری کنید تا خود اعضای گروه و به خصوص سرگروه ها توانایی مدیریت و هدایت تیم های خود را داشته باشند.

ضمناً برای اینکه همه ی بچه ها بتوانند مهارت کار گروهی را فرا بگیرند، بد نیست هر از گاهی سرگروه تیم ها را تغییر دهید تا همه ی دانش آموزان فرصت یادگیری مهارت های هدف گذاری و رهبری را داشته باشند و بتوانند آن را تجربه کنند، در روش های یادگیری سنتی این مجموعه مهارت ها چیزی نیستند که در مدرسه تدریس شوند و هنگامی که دانش آموزان بزرگ تر می شوند مجبورند آن ها در اجتماع فرا بگیرند، در حالی که در روش یادگیری مشارکتی علاوه بر یادگیری دروس و قدرت حل مسئله، دانش آموزان مهارت های مهم تری را هم می آموزند که می تواند برای آن ها مفید و کاربردی باشد.

چالش ها و راهکارها

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

همیشه در کارهای گروهی، احتمال بروز مشکل و اختلاف بین اعضای گروه وجود دارد، مثلاً بعضی از دانش‌آموزان از گروه کناره‌گیری می‌کنند و تمایل ندارند هیچ فعالیتی داشته باشند، نظراتشان را با سایر اعضای گروه به اشتراک نمی‌گذارند و مسئولیت‌های گروهی خود را انجام نمی‌دهند، این دسته از دانش‌آموزان به سادگی قابل تشخیص هستند و احتمالاً می‌توانید به راحتی مشکلاتشان را با کمی گفتگو برطرف کنید.

دسته‌ی دیگری از دانش‌آموزان، آن‌هایی هستند که در ظاهر فعالند و در کارهای گروهی مشارکت دارند، اما در حقیقت در خلاف جهت اهداف گروه فعالیت می‌کنند و وظایف مهمی که برعهده‌شان گذاشته می‌شود را به‌خوبی به سرانجام نمی‌رسانند.

برای اینکه بتوانید با چنین مشکلاتی در گروه‌های دانش‌آموزی مقابله کنید، می‌توانید برای هر یک از اعضای گروه یک مسئولیت فردی ایجاد کنید، تا علاوه بر اینکه خود را در یک گروه می‌بینند، نسبت به وظایفی که به شکل فردی به آن‌ها محول شده نیز احساس مسئولیت کنند؛ برای این منظور باید سعی کنید اندازه‌ی گروه را تا حد ممکن کوچک نگه دارید تا همه‌ی اعضا احساس مسئولیت کنند و بدانند که کارشان به چشم می‌آید. همچنین می‌توانید گاهی اوقات مسئولیت‌های فردی را به دانش‌آموزان محول کنید، به عنوان مثال گاهی اوقات شرح فعالیت‌های گروه را از یک دانش‌آموز بپرسید و از اون بخواهید تا کارهایی که در یک جلسه انجام داده‌اند را برای شما توضیح دهد، در این صورت همه‌ی بچه‌ها می‌دانند که باید در جریان کارهای گروهی باشند؛ همچنین لازم است برخی از آزمون‌ها و پرسش‌ها را به شکل انفرادی انجام دهید تا دانش‌آموزان سعی نکنند خود را پشت گروه‌شان مخفی کنند. به‌طور کلی یادگیری مشارکتی همان چیزیست که می‌تواند اعتماد به‌نفس دانش‌آموزان را افزایش دهد و آن‌ها را به درس و مدرسه علاقه‌مندتر کند، همچنین بچه‌ها با این روش قدرت حل مسئله را فرا می‌گیرند و می‌دانند برای موفقیت بیشتر باید در قالب گروه تلاش کنند و کار تیمی می‌تواند برگ برنده‌ی آن‌ها محسوب شود.

مزایای استفاده از روش یادگیری مشارکتی

یادگیری به شکل گروهی می‌تواند فرایند تحصیل دانش‌آموزان را بسیار پربارتر و مفیدتر کند و سبب یادگیری بهتر دروس و افزایش مشارکت دانش‌آموز در کلاس می‌شود. باید بدانید که مزایای یادگیری مشارکتی به همین موارد ختم نمی‌شوند. تحقیقات نشان می‌دهند که یادگیری به روش مشارکتی، چندان‌برابر روش‌های یادگیری به شکل انفرادی کارایی دارد. یادگیری مشارکتی می‌تواند طیف گسترده‌ای از مهارت‌ها را تقویت کند و به‌کارگیری از این روش یادگیری چیزی بیش از کنار هم نشستن دانش‌آموزان و درخواست از آن‌ها برای کار گروهی است.

(۱) تقویت مهارت ارتباط اجتماعی

در روش یادگیری مشارکتی دانش‌آموزان در شرایطی قرار می‌گیرند که باید به‌طور موثر با یکدیگر ارتباط برقرار کنند تا نتایج خوبی به دست آورند. همچنین آن‌ها مجبورند نظرات، پیشنهادهای و افکار خود را به شکلی واضح بیان کنند که همین امر موجب تقویت ارتباط اجتماعی دانش‌آموزان می‌شود. این فعالیت‌ها باعث می‌شوند، دانش‌آموزان به‌مرور زمان با یکدیگر ارتباط بهتری برقرار کنند و اهمیت و مزایای ارتباطات اجتماعی را به‌خوبی درک کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

۲) برقراری رابطه دوستانه

دانش‌آموزان زمانی که تحت تاثیر روش یادگیری مشارکتی قرار می‌گیرند، علاوه بر موارد مثبت دیگر اهمیت برقراری روابط دوستانه را به‌خوبی درک می‌کنند. همچنین یاد می‌گیرند که در زندگی به دوستان خوب نیاز دارند تا آن‌ها را در شرایط مختلف کمک کنند و در شرایط سخت علاوه بر همراهی با یکدیگر مهربان باشند. همچنین یک رابطه دوستانه در کلاس‌های درس باعث افزایش انگیزه دانش‌آموزان و در نتیجه کیفیت بیشتر تحصیل می‌شود.

۳) ایجاد حس همدلی در میان دانش‌آموزان

زمانی که دانش‌آموزان به‌صورت گروهی فعالیت‌های مختلفی انجام می‌دهند، به شک ناخودآگاه حس همدلی و وحدت در آن‌ها شکل می‌گیرد. با وجود حس همدلی در کلاس، دانش‌آموزان برای دستیابی به اهداف و موفقیت به‌عنوان یک گروه با یکدیگر همکاری خواهند کرد و به این ترتیب رشد کلی دانش‌آموزان را تضمین می‌شود.

۴) بهبود روحیه انتقادپذیری

زمانی که دانش‌آموزان به‌صورت گروهی فعالیت‌های مختلفی را انجام می‌دهند، در شرایطی قرار می‌گیرند که باید خطاها و مشکلات مختلف را بیان کنند و به یکدیگر به شیوه صحیح انتقاد کنند. آن‌ها در مقابل دیدگاه‌ها و افکار مختلف قرار می‌گیرند که باعث می‌شود یاد بگیرند که به یکدیگر احترام بگذارند. این انتقاد کردن‌ها و اعلام مشکلات مختلف باعث می‌شود، دانش‌آموزان روحیه انتقادپذیری پیدا کنند و در برابر انتقاد افراد مختلف در زندگی با مشکلات متعدد روبرو نشوند. این روحیه انتقادپذیری علاوه بر این که در فرایند تحصیلی بسیار دانش‌آموزان را تحت تاثیر خود قرار می‌دهد، کمک شایانی به آن‌ها در زندگی روزمره می‌کند.

۵) ایجاد روحیه کار تیمی و آشنایی با این مهارت

توانایی انجام کار گروهی یکی از مهم‌ترین مهارت‌های نرم است که باید آن را به دانش‌آموزان آموخت. اگر دانش‌آموزان نتوانند کارها را به‌صورت گروهی انجام بدهند علاوه بر تحصیل در زندگی شخصی خود نیز دچار مشکلات متعددی می‌شوند. خوشبختانه روش یادگیری مشارکتی این امکان را به دانش‌آموزان می‌دهد تا توانایی انجام فعالیت‌های گروهی را در خود تقویت کرده و با اهمیت بسیار آن آشنا شوند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

نتیجه گیری

در این مقاله، به بررسی و تبیین رویکردهای نوین در آموزش و پرورش، به ویژه یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل پرداختیم. این رویکرد با تأکید بر فعالیت‌های گروهی، تعامل دانش‌آموزان و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، امکان خلق تجربه‌های یادگیری مفید و جذاب را فراهم می‌کند. استفاده از این رویکرد در فرایند آموزش و پرورش، منجر به ارتقاء توانایی‌های فردی و اجتماعی دانش‌آموزان، ارتقاء کیفیت آموزش و پرورش و تدریس به شکل‌های نوین، و همچنین تقویت همکاری و تعامل در محیط‌های آموزشی می‌شود. با توجه به نتایج و پیشنهادات این مقاله، می‌توان نتیجه گرفت که اجرای رویکردهای یادگیری مبتنی بر مشارکت و تعامل به عنوان یک رویکرد نوین واکنش‌پذیر به نیازهای جامعه و بازار کار، می‌تواند بهبود قابل توجهی در فرآیند یادگیری و توسعه مهارت‌های افراد داشته باشد. این رویکرد نه تنها به افزایش مشارکت و تعامل دانش‌آموزان کمک می‌کند، بلکه به ایجاد انگیزه، خلاقیت و پیشرفت در آموزش و پرورش نیز کمک می‌نماید. امیدواریم که این رویکردها، با همت و تلاش اربابان آموزش و پرورش، به عنوان یک پله موثر برای پیشرفت و توسعه جوامع مدرن مورد استفاده قرار گیرند.

مراجع

- ۱- احدیان، محمد. (۱۳۷۸). راهنمای روش‌های نوین تدریس. چاپ اول: نشر آبیژ.
- ۲- امینی، شهلا. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش‌آموزان. اولین همایش بین‌المللی جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۳- جهانشاهی، فریبا، بساطی، زهرا، حسینی سده، سید سبا. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در آموزش به دانش‌آموزان. اولین همایش بین‌المللی جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۴- سلاق، عزیز، ودایع خیری، مرجان، خدامیان آرانی، علیرضا. (۱۴۰۱). بررسی آثار روانشناختی روش تدریس یادگیری به صورت گروهی و مشارکتی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در درس عربی. پنجمین همایش بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.
- ۵- سلیمانوند زاده، آسیه، موحدی، نجمه، سهرابی، داریوش. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس. اولین همایش بین‌المللی جامعه‌شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۶- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۱). نظریه‌های سازندگی یادگیری و کاربرد آموزشی آن. فصلنامه علمی - پژوهشی تعلیم و تربیت، شماره ۶۵.
- ۷- شعبانی، حسن. (۱۳۸۵). مهارت‌های آموزشی روش‌ها و فنون تدریس. تهران: انتشارات سمت.
- ۸- شیرازی پور، محمد، ۱۳۹۵، بررسی رابطه یادگیری مشارکتی با رضایت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهر قم، نخستین همایش ملی برنامه‌ریزی و تحول نظام آموزشی، قم، دانشگاه پیام نور استان قم.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۷۷۸۶-۲۹۸۰

- ۹- صادقی وفا، صادق، جرفی، صدیقه، میرزاده، حسین. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت و جایگاه یادگیری مشارکتی در تدریس. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۱۰- صفر علی زاده، ملیحه، ادیب، یوسف. (۱۳۹۴). تاثیر یادگیری مشارکتی در تعامل با سبک های یادگیری (وابسته به زمینه و نایسته به زمینه) بر پیشرفت تحصیلی درس ریاضی دانش آموزان دختر پایه اول دبیرستان. دوفصلنامه پژوهشهای آموزش و یادگیری، دوره: ۱۲، شماره:
- ۱۱- کالنتر قریشی، منیر. (۱۳۹۳). تاثیر روش آموزش تلفیقی یادگیری مشارکتی و یادگیری در حد تسلط بر خودکارآمدی، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی، پایان نامه کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسالمی واحد علوم تحقیقات تهران
- ۱۲- کاییدی، نوشین، محمدی، حسن، چاشی پور قلعه قاضی، مهدی. (۱۴۰۱). آثار تدریس به روش یادگیری گروهی و مشارکتی بر رشد تحصیلی و انگیزه دانش آموزان در درس عربی. پنجمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی.
- ۱۳- کرامتی، محمد رضا. (۱۳۸۱). مطالعه تاثیر یادگیری مشارکتی بر رشد مهارتهای اجتماعی و پیشرفت تحصیلی ریاضی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر مشهد. تهران: مؤسسه پژوهشی برنامه ریزی درسی و نوآوریهای آموزشی.
- ۱۴- موسوی زاده موسوی، سیده راضیه، وحدتی نیا، مریم. (۱۴۰۲). بررسی روش تدریس مشارکتی و نکات مثبت آن بر یادگیری و خلاقیت دانش آموزان. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۱۵- منصور فرید، آذر، رمزی، محمد کاظم. (۱۴۰۲). بررسی اهمیت یادگیری مشارکتی در نظم و یادگیری دانش آموزان. اولین همایش بین المللی جامعه شناسی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش با رویکرد نگاهی به آینده.
- ۱۶- نمکی، مهدیه، کرامتی، محمد رضا. (۱۴۰۲). چالش های اجرای یادگیری مشارکتی در کلاس درس (اجرا، چالش ها، راهکارها). دوازدهمین کنفرانس تربیتی بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی.
- ۱۷- هارلن، وین. (۱۳۸۸). نگرشی نو بر آموزش علوم تجربی. ترجمه شاهده سعیدی. (۱۹۹۵). تهران: انتشارات مدرسه.
- ۱۸- Gillies, Robyn M. & Boyle Michael (2010). Teacher`s reflections on cooperative learning: Issues of Implementation. Teaching and Teacher Education, 26, 933- 940
- ۱۹- Johnson. D. and R. Johnson (2001). Journal of Educational Research, 91(1), 1-10. Educational psychology: principles and applications. Englewood Cliffs, n.J.: Merrill
- ۲۰- The Journal of Whicher, K.M., Nunnery, J.A (2008). " Cooperative learning in the classroom". Educational Research, Vol. 91. No. 1